

Kommittédirektiv

Ett modernare och enklare regelverk för tillfällig föräldrapenning med minskad risk för felaktiga utbetalningar

Beslut vid regeringssammanträde den 5 november 2020

Sammanfattning

En särskild utredare ska göra en översyn av regelverket om den tillfälliga föräldrapenningen. Syftet med översynen är att modernisera, renodla och förenkla regelverket och göra det mer lättöverskådligt, framför allt för föräldrar, att minska utrymmet för fusk och felaktiga utbetalningar samt att stärka möjligheterna till kontroll. Översynen ska också ha som mål att bidra till ett mer jämställt uttag av förmånen. Inkomstbortfallsprincipen ska gälla. Utgångspunkten ska fortsatt vara att tillfällig föräldrapenning är en förutsättning för ledighetsrätt.

Utredaren ska bl.a.

- identifiera för vilka syften och situationer samt för barn i vilka åldrar som den tillfälliga föräldrapenningen bör kunna användas av försäkrade föräldrar och lämna förslag på ett förenklat regelverk och, som en del i detta uppdrag, lämna förslag som möjliggör att föräldrar ska kunna få tillfällig föräldrapenning för att instruera personal i förskola, skola, fritidshem och pedagogisk omsorg om egenvård för ett barn med kronisk sjukdom,
- kartlägga och analysera vilka utmaningar som dagens arbetsliv innebär för föräldrars och vårdnadshavares möjligheter att använda tillfällig

- föräldrapenning samt vid behov lämna förslag på hur förmånen och handläggningen av den kan utformas för att möta dessa utmaningar,
- undersöka och föreslå hur regelverket om tillfällig föräldrapenning och Försäkringskassans hantering av förmånen kan förändras i syfte att minska utrymmet för fusk och felaktiga utbetalningar, och
 - i alla delar lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 maj 2022. Den del som rör förslag som möjliggör att föräldrar ska kunna få tillfällig föräldrapenning för att instruera bland andra skol- och förskolepersonal om egenvård för ett barn med kronisk sjukdom ska dock redovisas senast den 31 maj 2021.

Behovet av en översyn av regelverket

Den tillfälliga föräldrapenningen är en central komponent för att uppnå målen inom såväl den ekonomiska familjepolitiken som arbetsmarknadspolitiken, jämställdhetspolitiken och barnrättspolitiken. Den möjliggör arbetsmarknadsdeltagande och kombination av familjeliv och arbetsliv för föräldrarna. Den bidrar till en god uppväxt för barn genom möjlighet till omsorg och vård av en förälder eller annan närstående när barnet exempelvis är sjukt eller smittat och till upprätthållande av en god ekonomisk levnadsstandard.

Arbetsmarknaden har förändrats under de ca 40 år som den tillfälliga föräldrapenningen har existerat. Majoriteten arbetstagare har en tillsvidareanställning och arbetar regelbundna tider men allt fler har oregelbundna arbetstider och kortvariga och ibland osäkra anställningar, t ex så kallade intermittenta anställningar. Samtidigt har flexibiliteten ökat i många yrken och arbete kan nu många gånger utföras på en annan plats än den faktiska arbetsplatsen. Antalet egenföretagare har ökat. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) har funnit att en förälders förankring på arbetsmarknaden och vilken typ av arbete föräldern har påverkar både behovet av samt möjligheten att få tillfällig föräldrapenning för vård av barn (IFAU 2018:24).

Arbetsmarknaden är starkt könssegregerad. Förutsättningarna att kombinera arbetsliv och familjeliv skiljer sig därmed ofta åt mellan kvinnor och män. Under 2019 användes tillfällig föräldrapenning för vård av barn av ca 493 000 kvinnor och ca 384 000 män. I genomsnitt använde kvinnor åtta dagar och män sju. Kvinnor tog 2019 ut cirka 61 procent av den tillfälliga

föräldrapenningen för vård av sjukt barn. Ett ojämnt uttag av tillfällig föräldrapenning kan, tillsammans med ett ofta ojämnt uttag av föräldrapenning och föräldraledighet, bidra till negativa konsekvenser för kvinnors möjligheter på arbetsmarknaden i form av löne- och karriärutveckling, vilket i ett livscykelperspektiv även påverkar kvinnors pensioner.

Mot bakgrund av det ojämnt uttaget av föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning tillsatte regeringen 2016 Utredningen om en modern föräldraförsäkring (S 2016:02). Utredningen föreslog i betänkandet Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn – en ny modell för föräldraförsäkringen (SOU 2017:101) bl.a. att inkomsttaket inom den tillfälliga föräldrapenningen skulle höjas från 7,5 till 8 prisbasbelopp samt att tillfällig föräldrapenning i samband med barns födelse skulle tas bort och i stället ingå som en del av föräldrapenningen som ett sätt att renodla föräldraförsäkringen. Betänkandet bereds i Regeringskansliet. Utredningen gjorde även bedömningen att den tillfälliga föräldrapenningen är i behov av en störreöversyn i syfte att förenkla regelverket och göra det mer lättöverskådligt för framför allt föräldrar.

Studier utförda av Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) och Försäkringskassan avseende år 2017 visar att mellan 15 och 20 procent av utbetald tillfällig föräldrapenning kan vara utbetald felaktigt på grund av att den sökande medvetet eller omedvetet angett felaktiga uppgifter. Det innebär inte bara att tillfällig föräldrapenning betalas ut trots att rätt till förmånen saknas, det riskerar även att underminera förtroendet för försäkringen som helhet. Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (Fi 2016:07) uppskattade i sin studie att mellan 16 och 29 procent av utbetalningarna av tillfällig föräldrapenning är felaktiga och att en hög andel av dessa utgjordes av misstänkt avsiktliga fel från de sökande (SOU 2019:59).

Tillfällig föräldrapenning syftar till att kompensera för inkomstbortfall i olika situationer, såsom i samband med barns födelse, i samband med när en förälder avstår från förvärsarbete för att vårda ett sjukt barn, i händelse av ett barns dödsfall eller i samband med att en ensamstående förälder själv är sjuk och inte kan vårda sitt sjuka barn. Regelverket innehåller således ett antal olika syften, skilda situationer då ersättningen kan användas, olika åldersgränser och olika möjligheter för föräldrar att överlåta rätten till till-

fällig föräldrapenning eller använda förmånen samtidigt. Det gör regelverket komplext och inte alltid lätt att förstå för föräldrar. Det kan även innebära utmaningar i handläggningen av förmånen hos Försäkringskassan. Det finns vidare konstaterade gränsdragningsproblem i förhållande till andra stöd, framför allt omvårdnadsbidraget.

Mot bakgrund av det ovan beskrivna anser regeringen att en översyn av den tillfälliga föräldrapenningens regelverk samt handläggningen av förmånen bör göras. Regelverket behöver förenklas, renodlas och moderniseras.

I 8 § första stycket föräldraledighetslagen (1995:584) finns bestämmelser om en arbetstagares rätt till ledighet under den tid arbetstagaren får tillfällig föräldrapenning eller under den tid arbetstagaren skulle ha haft rätt till tillfällig föräldrapenning i vissa situationer. Vid en översyn av regelverket för tillfällig föräldrapenning måste även eventuella följdändringar i lagstiftningen när det gäller ledighetsrätten utredas. Ledighetslagstiftningen är av central vikt för att syftena med den tillfälliga föräldrapenningen ska kunna uppfyllas.

Uppdraget att förenkla, renodla och modernisera regelverket när det gäller i vilka situationer och för barn i vilka åldrar förmånen ska lämnas

Den tillfälliga föräldrapenningen kan i dag användas i flera olika situationer med olika syften. Huvuddelen av både utbetalda dagar och utbetalt belopp avser situationen att ett barn blivit sjukt eller smittat. Förmånen kan dock även lämnas i samband med ett barns födelse eller adoption eller vård av ett allvarligt sjukt barn och i samband med att ett barn har avlidit (i de två senare situationerna finns möjlighet för föräldrarna att vara lediga samtidigt). Den tillfälliga föräldrapenningen för vård av barn kan även användas när en förälder behöver delta vid ett läkarbesök som gäller barnet eller i en kurs för att lära sig vårda barnet. Dessutom kan en förälder till ett barn som omfattas av lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS, få tio s.k. kontaktdagar med tillfällig föräldrapenning som kan användas när föräldern exempelvis deltar i föräldrautbildning eller besöker barnets förskola eller skola.

Ett antal nya syften och nya situationer när förmånen kan användas har som ovan nämnts successivt tillförts under årens lopp, vilket har ökat komplexiteten för föräldrar, arbetsgivare och Försäkringskassan. För ett mer modernt och renodlat regelverk krävs en översyn av i vilka situationer tillfällig föräldrapenning ska kunna lämnas.

Trots de många tillkomna situationerna finns det lägen när föräldranärvaro krävs på grund av att barnet har en sjukdom, men för vilka tillfällig föräldrapenning inte kan lämnas för att barnet inte är sjukt i den mening som krävs för att grunda rätt till tillfällig föräldrapenning. Om ett barn har en kronisk sjukdom som exempelvis diabetes kan personalen i barnets ordinarie verksamhet, t.ex. förskola eller fritidshem, behöva utbildning, hjälp och stöd för att hantera barnets sjukdom eller assistera och stödja barnet i nödvändig egenvård till följd av sjukdomen. För att skapa trygghet för barnet och föräldrarna och inte begränsa kompetensöverföringen till skriftlig information kan det finnas behov av att föräldrar närvarar vid en sådan introduktion för skol- eller förskolepersonal om barnets egenvård. I dagsläget finns begränsningar i möjligheten att få tillfällig föräldrapenning när föräldern avstår från förvärvsarbete för att närvara i t.ex. skolan av ett sådant skäl (se HFD 2016 ref. 86). I betänkandet SOU 2017:101 gjorde Utredningen om en modern föräldraförsäkring bedömningen att det är rimligt med ett ekonomiskt stöd till föräldrar och en tillhörande rätt till ledighet från arbetet i den aktuella situationen. Utredningen framhöll dock att frågan är komplicerad, bl.a. mot bakgrund av att ansvaret för att se till att barnet har möjlighet att delta i verksamheten i fråga kan ligga hos flera parter. Denna fråga bör därför analyseras och en lösning tas fram inom ramen för den tillfälliga föräldrapenningen.

Utredningen om en modern föräldraförsäkring uppmärksammade därutöver att det för föräldrar till vissa barn som genomgår en insats enligt socialtjänstlagen (2001:453) eller har kontakt med socialtjänsten på annat sätt kan finnas behov av att delta i återkommande besök inom t.ex. barn- och ungdomspsykiatri. Även det kan innebära ett behov av att vara ledig från arbetet för en förälder och ibland även för båda föräldrarna. Det finns därför skäl att analysera behovet av kompensation för inkomstförlust och den med tillfällig föräldrapenning sammanhängande ledighetsrätten även i detta fall.

Som huvudregel kan tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn lämnas från och med det att barnet är 240 dagar gammalt till dess att det fyller 12 år. I vissa fall kan tillfällig föräldrapenning dock lämnas till dess att ungdomen fyllt 23 år. När ett barn är allvarligt sjukt kan föräldern få tillfällig föräldrapenning till dess att barnet fyller 18 år. För barn som omfattas av LSS finns möjlighet till kontaktdagar till dess barnet fyller 16 år. Synen på barn och vad barn i olika åldrar bedöms klara av formas och förändras med tiden av värderingar i samhället. Barn ses allt mer som kompetenta, delaktiga och

medvetna samtidigt som det finns motsatta tendenser i fråga om synen på t.ex. barns självständighet. Det finns mot denna bakgrund, samt i syfte att förenkla och renodla regelverket, skäl att se över för barn i vilka åldrar rätten till tillfällig föräldrapenning bör finnas.

Utvidgad tillfällig föräldrapenning kan lämnas om en annan person än föräldern vårdar ett sjukt barn som inte har fyllt tre år på grund av att föräldern är sjuk och inte kan vårda barnet. Detta gäller även om föräldern inte skulle ha arbetat om han eller hon inte hade varit sjuk. Det är i första hand ensamstående föräldrar med ensam vårdnad som omfattas av reglerna om utvidgad tillfällig föräldrapenning. En granskning av ISF har visat att det är svårt för föräldrar att förstå regelverket i fråga om när en annan person än föräldern kan få tillfällig föräldrapenning och att det i vissa fall även är svårt för handläggarna hos Försäkringskassan att administrera (ISF 2015:12). Det finns därför skäl att se över regelverkets ändamålsenlighet för ensamstående föräldrar.

I vissa fall kan en förälder behöva vårda sitt barn trots att barnet är 12 år eller äldre. För rätt till tillfällig föräldrapenning för barn mellan 12 och 16 år krävs att barnet har ett styrkt behov av särskild tillsyn eller vård på vissa grunder (13 kap. 22 § socialförsäkringsbalken, förkortad SFB). Ett sådant särskilt tillsyns- eller vårdbehov kan i dag endast styrkas av en läkare (110 kap. 18 § SFB). Det bör ses över om också andra yrkesgrupper som t.ex. tandläkare och psykologer ska kunna styrka ett sådant behov i vissa fall.

Tillfällig föräldrapenning lämnas inte för omvårdnads- och tillsynsbehov som har grundat rätt till omvårdnadsbidrag för barnet (11 kap. 16 § SFB). Om det senare händer något som man inte kunnat förutse kan tillfällig föräldrapenning ändå bli aktuellt. Det innebär att om barnet blir försämrat i sin grundsjukdom eller får en ny sjukdom kan tillfällig föräldrapenning betalas ut för det behov av omvårdnad och tillsyn som uppstår på grund av den nya omständigheten. Det kan bli svåra gränsdragningsproblem när försämringen eller den nya sjukdomen övergår till ett permanent tillstånd i de fall där det redan betalas ut ett helt omvårdnadsbidrag för barnet. En tydligare gränsdragning mellan förmånerna kan förenkla både för föräldern och för Försäkringskassan.

De många olika situationer för vilka tillfällig föräldrapenning kan lämnas, med tillhörande specialregleringar avseende till exempel möjlighet för

föräldrar att vara lediga med ersättning tillsammans, samt de olika åldersgränserna gör regelverket komplext och svårt att överblicka.

Utredaren ska därför

- ta ställning till för vilka syften och situationer samt för barn i vilka åldrar som den tillfälliga föräldrapenningen bör kunna användas av försäkrade föräldrar och lämna förslag på ett förenklat regelverk,
- lämna förslag som möjliggör att föräldrar ska kunna få tillfällig föräldrapenning för att instruera personal i förskola, skola, fritidshem och pedagogisk omsorg om egenvård för ett barn med kronisk sjukdom,
- utreda hur väl den utvidgade tillfälliga föräldrapenningen fungerar för ensamstående föräldrar och vid behov lämna förslag på hur förmånen i högre grad kan fungera som en hjälp för dessa föräldrar,
- utreda möjligheten att låta ett barns särskilda vård- eller tillsynsbehov som avses i 13 kap. 22 § SFB styrkas även genom andra än läkare, t.ex. tandläkare eller psykolog,
- analysera gränsdragningen till omvårdnadsbidraget och vid behov föreslå förändringar,
- utreda om föräldraledighetslagen behöver följdändras och, om så bedöms vara fallet, lämna förslag om detta, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att modernisera regelverket för att möta nya utmaningar i arbetslivet

Studier visar att barns hälsa, precis som vuxnas, varierar med socioekonomiska förhållanden. Barn till föräldrar med lägre socioekonomisk status har sämre hälsa (Mörk, Sjögren, Svaleryd, 2014, Hellre rik och frisk: Om familjebakgrund och barns hälsa). Socioekonomi har också betydelse för barns sjukfrånvaro i förskoleålder. Ju lägre utbildningsnivå och arbetsinkomster föräldrarna har, desto högre är sjukfrånvaron i förskolan (IFAU 2018:24).

IFAU har funnit att föräldrar tar ut tillfällig föräldrapenning enbart för ungefär 55 procent av de dagar som barnen anmäls som sjukfrånvarande i förskolan. Enligt IFAU indikerar detta att föräldrar ofta löser vården om barnet på annat sätt än genom att ta hjälp av den tillfälliga föräldrapenningen, t.ex. genom att arbeta hemifrån, ta flexledigt eller låta någon

annan ta hand om barnet. Föräldrar med högre utbildning tar ut tillfällig föräldrapenning för betydligt fler av de dagar då barnen är sjukfrånvarande än föräldrar med högst gymnasieutbildning. En stor del av skillnaden mellan grupperna kan förklaras av att många av föräldrarna med gymnasieutbildning inte arbetade under den för analysen aktuella perioden, och därmed inte hade rätt till förmånen. Även om urvalet begränsas till föräldrar med årsinkomster från arbete som överstiger två prisbasbelopp under den aktuella perioden är uttaget betydligt lägre bland föräldrar utan slutförd gymnasial utbildning jämfört med föräldrar med högre utbildning. Skillnaderna mellan gruppernas uttag kan bero på skillnader i anställningsförhållanden. Exempelvis kan en större förekomst av deltidsarbete och kortare anställningar (t.ex. arbete som timvikarie) göra det svårare att använda den tillfälliga föräldrapenningen bland föräldrar utan slutförd gymnasieutbildning. I gruppen med högst utbildning (minst fyra års eftergymnasial utbildning) är det mindre vanligt att ta ut tillfällig föräldrapenning då barnet är sjukfrånvarande från förskolan jämfört med i gruppen med näst högst utbildning. Samma mönster syns bland föräldrar med de högsta arbetsinkomsterna. Detta skulle kunna förklaras av att föräldrar med allra högst utbildning och inkomster ofta har mer flexibla arbeten och därmed lättare kan hantera sjuka barn utan att behöva avstå från att förvärvsarbeta. (IFAU 2018:24). Ytterligare en förklaring kan vara att den andra föräldern i stället nyttjar föräldraförsäkringen.

Genom årens lopp har antalet egenföretagare på arbetsmarknaden ökat. En studie av ISF från 2012 visar att den tillfälliga föräldrapenningen för vård av barn utnyttjas mindre av företagare än av anställda, men skillnaderna är stora mellan olika grupper av företagare. I föräldrapar där den ena föräldern är egenföretagare och den andra är anställd är det oftast den med anställning som tar ut tillfällig föräldrapenning för vård av barn. Detta bedöms bidra till egenföretagares lägre användning. Om båda föräldrarna är egenföretagare är det oftast kvinnan som tar ut tillfällig föräldrapenning för vård av barn (ISF 2012:8).

För att förmånen ska kunna anses ändamålsenligt bör föräldrar oavsett anställningsform eller sektor ha goda möjligheter att använda föräldraförsäkringen om de har behov av det. Det bör därför kartläggas och analyseras vilka utmaningar dagens arbetsliv innebär för föräldrar och hur utformningen av den tillfälliga föräldrapenningen och dess handläggning kan bidra till att dagens föräldrar bättre kan möta dessa utmaningar.

Uttaget av tillfällig föräldrapenning skiljer sig åt mellan kvinnor och män och ser dessutom olika ut beroende på vilken situation som den tillfälliga föräldrapenningen används för. Det är till exempel mer vanligt att kvinnor vårdar ett sjukt eller smittat barn. Att föräldrarna delar på vården är av stor vikt för att inte den sammantagna frånvaron från arbetslivet ska bli snedfördelad vid barns ibland långa och/eller ofta förekommande sjukdomstillfällen. En snedfördelning kan i sin tur medföra negativa effekter på individens inkomst och inkomstutveckling. Ett ojämlikt uttag kan ses som en signal på en ojämsälld fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet.

En förälder kan överlåta sin rätt till tillfällig föräldrapenning till en person som i stället för föräldern avstår från arbete för att vårda förälderns barn. En sådan överlåtelse får göras vid sjukdom eller smitta hos barnet eller hos barnets ordinarie vårdare. Föräldern måste själv ha rätt till tillfällig föräldrapenning för att kunna överlåta den rätten till en annan person. Överlåtelsemöjligheten används i dag i liten utsträckning. Det finns tecken på att överlåtelsemöjligheten kan behöva ses över för att fungera bättre. Som nämnts ovan har ISF lyft att föräldrar har svårt att förstå regelverket avseende när en annan person än föräldern kan få tillfällig föräldrapenning och att det i vissa fall är svårt för handläggarna hos Försäkringskassan att administrera (ISF 2015:12). Regelverket om överlåtelse av rätten till tillfällig föräldrapenning bör därför ses över.

Utredaren ska därför

- kartlägga och analysera vilka utmaningar som dagens arbetsliv innebär för föräldrars och vårdnadshavares möjligheter att använda tillfällig föräldrapenning samt vid behov lämna förslag på hur förmånen och handläggningen av den kan utformas för att möta dessa utmaningar,
- kartlägga vilka föräldrar som inte alls eller enbart i låg utsträckning använder tillfällig föräldrapenning och skälen till detta samt vid behov lämna förslag i syfte att förbättra dessa föräldrars möjligheter att använda den tillfälliga föräldrapenningen,
- lämna förslag som syftar till att göra uttaget av tillfällig föräldrapenning mer jämställt mellan kvinnor och män,
- utreda hur väl överlåtelsemöjligheten inom den tillfälliga föräldrapenningen fungerar och vid behov lämna förslag på hur syftet med överlåtelsemöjligheten i högre grad kan uppfyllas,

- utreda om föräldraledighetslagen behöver följdändras och, om så bedöms vara fallet, lämna förslag om detta,
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att stärka möjligheterna till kontroll och minska utrymmet för felaktiga utbetalningar

Det totala antalet utbetalda dagar med tillfällig föräldrapenning för vård av barn samt den totala utbetalda ersättningen har ökat med 27 procent respektive 34 procent mellan 2012 och 2016. Detta är markant mer än utvecklingen av antalet barn i befolkningen i åldern 0–11 år, som under samma period ökade med drygt 8 procent. Det finns flera möjliga förklaringar till denna utveckling, t.ex. att föräldrar blivit mer benägna att ansöka om tillfällig föräldrapenning eller att sysselsättningen har ökat. Även förekomsten av fusk och felaktiga utbetalningar kan vara en delförklaring.

Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen har studerat felaktiga utbetalningar inom den tillfälliga föräldrapenningen. Delegationen bedömer mot bakgrund av empiriska studier och en analys av riskfaktorer att cirka 20 procent av det utbetalda beloppet för tillfällig föräldrapenning 2017 betalades ut felaktigt. Det motsvarar 1 426 miljoner kronor. Enligt delegationen är dessa felaktiga utbetalningar enbart sådana som beror på den sökande själv, dvs. de är inte orsakade av fel inom t.ex. ett it-system. Ungefär tre fjärdedelar av felen bedöms vara sådana fel som föräldern orsakat avsiktligt. Utredningen menar att den tillfälliga föräldrapenningen utmärker sig bland andra socialförsäkringsförmåner avseende både den höga graden av totala fel och graden av misstänkt avsiktliga fel (SOU 2019:59)

Försäkringskassans administration av den tillfällig föräldrapenningen är till stor del automatiserad, vilket innebär att ingen handläggare bedömer ärendet före utbetalning. Det sker ett stort antal maskinella kontroller före utbetalning och vid avvikelser faller ärendet ut för manuell handläggning. Automatiseringen minskar administrationskostnaderna för förmånen betydligt. Utöver de maskinella kontrollerna inkluderar Försäkringskassans kontrollapparat slumpmässiga kontroller, riktade kontroller och riskbaserade kontroller. Riskbaserade kontroller innebär att ärenden som kan ha hög risk för felaktigheter väljs ut via urvalsprofiler för ytterligare kontroll före eller efter utbetalning. ISF har efter en granskning av de riskbaserade kontrollerna funnit att dessa är ett effektivt sätt att bedriva kontroll som bör vidareutvecklas (ISF 2018:5).

De manuella kontroller som Försäkringskassan gör inom ramen för sitt kontrollarbete när det gäller den tillfälliga föräldrapenningen är t.ex. att kontrollera föräldrarnas frånvaro från arbetet och barnets frånvaro från förskola eller skola den dag ansökan gäller. Uppgifterna kan dock vara svåra att få tag på och även svåra att tolka. Skyldigheten för myndigheter, t.ex. kommunala förskolor och skolor, att lämna uppgifter till Försäkringskassan regleras i 110 kap. 31 § SFB men uppgiftsskyldigheten omfattar inte fristående förskolor och skolor. Uppgiftsskyldigheten innebär i sig inget uttalat krav att dokumentera och spara uppgifter om elevers frånvaro. Dock har Försäkringskassan rätt att göra en förfrågan till den enskilda förskolan eller skolan om att få ut uppgifterna (110 kap. 14 § 1 SFB) och förskolan eller skolan får då själv bedöma om uppgifterna ska lämnas ut. Detta innebär att kontrollmöjligheterna generellt är sämre när det gäller barn som går i fristående förskolor och skolor.

Tillfällig föräldrapenning kan som huvudregel lämnas för tid som avser tidigast den 90:e dagen före den dag ansökan kom in till Försäkringskassan. Det finns dock inte någon skyldighet för vare sig kommunala eller fristående förskolor och skolor att spara frånvarouppgifter för barnen någon viss tid, vilket försvårar Försäkringskassans kontrollarbete. Det krav på frånvarointyg som under perioden juli 2008 till och med december 2012 innebar att förskola eller skola skulle intyga barnets frånvaro avskaffades mot bakgrund av att administrationen för Försäkringskassan, föräldrar samt förskolor och skolor blev för betungande. Förfarandet var också ett hinder mot utvecklingen av en automatiserad och mer kostnadseffektiv handläggning av den tillfälliga föräldrapenningen.

Det bör mot bakgrund av det ovan beskrivna övervägas om informationsutbyte av uppgifter om föräldrarnas frånvaro från arbetet för vård av barn skulle kunna användas för att styrka alternativt kontrollera rätten till tillfällig föräldrapenning.

Det bör utifrån förmånens syfte och med hänsyn till risk för överutnyttjande övervägas om dagens krav på intyg och läkarutlåtande för att styrka sjukdom m.m. är tillräckliga samt överväga ändamålsenligheten i de olika förmånstiderna.

Utredaren ska därför

- undersöka och föreslå hur regelverket om tillfällig föräldrapenning och Försäkringskassans hantering av förmånen kan förändras i syfte att minska utrymmet för fusk och felaktiga utbetalningar,
- föreslå hur förutsättningarna för Försäkringskassans kontollarbete kan bli mer likvärdiga oavsett huvudmanform på den verksamhet som barnet deltar i,
- lämna förslag som möjliggör informationsutbyte för det fall detta behövs för att säkerställa att utbetalningarna kan kontrolleras, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Utredaren ska beakta att förmånen ska vara enkel för föräldrar att ansöka om. Utredaren ska inte vara förhindrad att lämna förslag som innebär ökad administration om förslagens fördelar överväger dess nackdelar, utredaren ska dock särskilt beakta att betungande administration för Försäkringskassan, arbetsgivare samt skolor och förskolor ska undvikas.

Konsekvensbeskrivningar och övrigt att beakta

En utgångspunkt i utredningens arbete ska vara barnets rättigheter i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Utöver de kostnadsberäkningar, konsekvensbeskrivningar och finansieringsförslag som ska lämnas enligt kommittéförordningen (1998:1474) och förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning ska utredaren särskilt bedöma förslagets konsekvenser ur ett barnrättsligt perspektiv. Utredaren ska även redovisa vilka konsekvenser förslagen får för det jämställdhetspolitiska målet och väsentliga delmål samt för olika socioekonomiska grupper i samhället. Utredaren ska vidare redovisa fördelningspolitiska konsekvenser av förslagen. Konsekvenser för Försäkringskassans administration och möjligheten till effektiv kontroll ska redovisas. Om förslagen i betänkandet påverkar den kommunala självstyrelsen ska de särskilda överväganden som gjorts i enlighet med 14 kap. 3 § regeringsformen redovisas. Utredaren ska redovisa konsekvenser ur ett EU-rättsligt perspektiv och se till att förslagen är förenliga med EU-rättsliga regleringar såsom Europaparlamentet och rådets direktiv (EU) 2019/1158 av den 20 juni 2019 om balans mellan arbete och privatliv för föräldrar och anhörigvårdare och om upphävande av rådets direktiv 2010/18/EU, samt med internationella avtal som Sverige har ingått. Vid genomförande av uppdraget

ska utredaren beakta tidigare utredningars kartläggnings- och analysarbete som är av betydelse för utredningsuppdraget.

Utredaren ska redovisa vilka konsekvenser förslagen har när det gäller möjligheterna till kontroll och minimering av felaktiga utbetalningar.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Utredaren ska hålla sig informerad om och i förekommande fall beakta relevant lagstiftningsarbete i Regeringskansliet. Utredaren bör särskilt beakta förslag från utredningen om företagares trygghetssystem (N 2020:04) och Utredningen om genomförande av direktivet om balans mellan arbete och privatliv (A 2019:05) samt följa arbetet och beakta förslag i frågan om egenvård från Utredningen stärkt assistans (S 2020:01)

Utredaren ska i sitt arbete föra en dialog med och inhämta synpunkter från myndigheter, näringsliv, arbetsmarknadens parter och andra organisationer, t.ex. inom det civila samhället, i den utsträckning som det behövs och bedöms lämpligt.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 maj 2022. Den del som rör förslag som möjliggör att föräldrar ska kunna få tillfällig föräldrapenning för att instruera bland andra skol- och förskolepersonal om egenvård för ett barn med kronisk sjukdom, med tillhörande författningsförslag, ska dock redovisas senast den 31 maj 2021.

(Socialdepartementet)